

VITA

ORMOS ISTVÁN

RÖVID VISZONTVÁLASZ ZIMONYI ISTVÁNNAK*

Érdeklődéssel olvastam Zimonyi Istvánnak két cikkemre adott választ.¹ Meg kell vallanom, érveik nem győztek meg. Félreértések és tévedések mellett írása számos csúsztatást is tartalmaz. A reám szabott terjedelmi korlátok okán itt most csupán néhány kitételére van lehetőségem reagálni.²

Zimonyi felrója nekem, hogy a művének első részében közölt *arabíró*s, azaz arab, perzsa és török nyelvű szövegek kapcsán mintegy minden alap nélkül „új kritikai kiadásokat” emlegetek, jóllehet ez „csak” könyvének a hátán szerepel. Nos, egyértelműen bizonyítható, hogy itt nem csupán „a hátszöveg téves fogalmazásáról” van szó, amint most megpróbálja beállítani.³ Ugyanezt olvassuk ugyanis nagydoktori disszertációjának tézisei között is az első helyen, ami arra utal, hogy a disszertáció benyújtásakor, illetve szövegében azonos könyvének megjelentetésekor ő maga is ezt tartotta kutatásai legfontosabb eredményének: „Ezek az előzmények tették lehetővé, hogy a *ÉayhÁnĎ*-hagyomány új kritikai kiadását elkészítsük. Első lépésként a hagyományhoz tartozó legfontosabb szerzők kéziratának szövegellenőrzésére volt szükség. (A disszertáció függelékében e kéziratok másolatait közlöm.) Ezekre és a korábbi kritikai kiadásokra építve készítettem el az arabírós szövegek új kritikai kiadását, amelyeket a korábbi fordításokat és interpretációkat is figyelembe véve fordítottam le.”⁴

Válaszában Zimonyi azt a benyomást igyekszik kelteni, mintha műve két élesen elkülöníthető részből állana: egy alapvető fontosságú *történelmi* részből, amely a mű terjedelmének túlnyomó részét teszi ki, s amellyel én írásaimban egyáltalán nem foglalkozom, valamint egy elhanyagolható terjedelmű és fontosságú részből, amely az én kritikai megjegyzéseim kizárólagos tárgyát képezi – Zimonyi nem említi, hogy itt milyen jellegű anyagról van szó, ámde nyilvánvalóan a filológiai elemzésekre gondol. Nos, ez a különbségtétel teljességgel megalapozatlan. A mű alapvetően három részből áll. Az első, rövidebb részt alkotják az arabírós szövegek új kritikai kiadásai, a mű végén röviden megpróbálja Ibn Ruszta eredeti szövegét helyreállítani, míg a mű középső, terjedelemben legnagyobb részét Ibn Ruszta arab szövegéhez kapcsolódó *filológiai és történelmi* kommentárok alkotják. Ezekben Zimonyi mondatról mondatra haladva magyarázza-értelmezi ezt a fontos arab nyelvű forrást. Műve megjelentetésekor, illetve a disszertáció benyújtásakor ezt maga is így látta, hiszen ez áll könyve hátán, és a nagydoktori disszertáció téziseiben is ezt olvashatjuk *második* helyen: „A hagyományhoz tartozó szerzők mondatait beszámoltam és a disszertáció nagy ré-

* A Szerkesztőség a *Hadtörténelmi Közlemények* hasábjain folyó vitát jelen írással lezártak tekintik.

¹ *Zimonyi István*: Hamzától a magyar kultúra káros befolyásolásáig. Válasz Ormos István recenziójára. *Hadtörténelmi Közlemények*, 123 (2010). 329–337. o. Az említett két cikk: *Ormos István*: A magyar őstörténet arab forrásainak újabb irodalma. Kmoskó Mihály, Hansgerd Göckenjan és Zimonyi István művei. *Hadtörténelmi Közlemények*, 118 (2005). 733–781. o.; *Uő*: Kiegészítések „A magyar őstörténet arab forrásainak újabb irodalma. Kmoskó Mihály, Hansgerd Göckenjan és Zimonyi István művei” című íráshoz. *Hadtörténelmi Közlemények*, 122 (2009). 1129–1157. o.

² Behatóan foglalkozom Zimonyi ellenvetéseivel „Adalékok a magyar őstörténet arab forrásainak irodalmához. Tüzetes viszontválasz Zimonyi Istvánnak” című írásomban, ami az ELTE BTK Arab Tanszékének honlapján érhető el (www.arabszak.hu). Az írást önálló kiadványként is meg kívánom jelentetni.

³ *Zimonyi*: Hamzától..., 331. o.

⁴ *Zimonyi István*: A *ÉayhÁnĎ*-hagyomány magyar fejezete. Doktori értekezés tézisei. Szeged, 2003. 4. o. (Kiemelések tőlem. – O. I.)

szét kitevő *filológiai és történeti* kommentárokkal láttam el.⁵ Röviddel később megállapítja: „A *filológiai és történeti* kommentárok adják a munka új tudományos eredményeit.”⁶ Figyeljünk a sorrendre! Ha tehát megfontoljuk, hogy kritikai szövegkiadások elkészítése is a filológia keretébe tartozik, csakúgy, mint egy arab szöveg rekonstruálása – aminek a végeredménye egyébként egy magyar szöveg lett –, akkor meg kell állapítanunk, hogy Zimonyi műve elsősorban filológiai jellegű, s minthogy elsősorban arab nyelvű szövegekkel foglalkozik, így leginkább az arab filológia keretébe tartozik. Zimonyi művében nincsenek olyan történeti fejtegetések, amelyek nem kapcsolódnak szorosan Ibn Ruszta arab szövegéhez; ez egyébként már a mű címéből is egyértelműen következik. Ez a megközelítés teljességgel jogos, a nehézség csak az, hogy ha a szerző nem boldogul a történeti fejtegetések alapjául szolgáló szövegekkel, akkor a következtetései sem fogják megállni helyüket. Egyébként sem fogadható el a történettudomány és a filológia éles elkülönítése, illetőleg szembeállítás. Ezek jelentős mértékben átfedik, segítik, illetve kiegészítik egymást, jóllehet eltér a súlypontjuk: a történettudomány alapvetően forrásokkal dolgozik, szövegekre, a bennük található adatokra alapozza kutatásait, belőlük von le következtetéseket, míg a filológia a szövegekre koncentrálna, midőn megállapításait, értelmezésüket, magyarázatukat tekinti fő feladatának. A történettudománynak természetesen vannak olyan területei, amelyek már nem közvetlenül forrásokkal dolgoznak – példának okáért ilyen a történelemfilozófia –, ámde Zimonyi műve nem ebbe a kategóriába tartozik. Első írásom egy-egy részét, illetve teljes második írásomat Zimonyi azzal a megjegyzéssel intézi el, hogy azok történeti szempontból irrelevánsak. Nos, a figyelmes olvasó számára nyilvánvaló, hogy kizárólag olyan kérdésekkel foglalkozom, amelyeket Zimonyi maga is tárgyalt: ezek elsősorban arab filológiai, kisebb mértékben hozzájuk kapcsolódó történeti problémák.

Amit Zimonyi *Válaszában* Ibn Ruszta cambridge-i kéziratáról ír, az alapvetően csúsztatásnak tekinthető, és kizárólag azt a célt szolgálja, hogy elterelje a figyelmet műve megírása során elkövetett súlyos szakmai hibájáról. Arról tudniillik, hogy az „új kritikai kiadás,” valamint beható filológiai és történeti elemzéseinek elkészítésekor elkerülte a figyelmét, hogy a korábban unikumnak tartott londoni kézirat mellett a szakirodalom 1922 óta tud egy Cambridge-ben őrzött másik kéziratról is. Erről Zimonyi a nagydoktori eljárás során értesült egyik bírálójának véleményéből, s ezt követően – *utólag* – valóban megnézte a kézirat mikrofilmjét. Kiderült, hogy a korábban ismert kézirat egyszerű másolatáról van szó, amely ily módon valóban nem bír fontossággal a szöveg megállapítása során. Ehhez azonban meg kellett nézni a kéziratot! Zimonyinak egyébként hallatlan szerencséje van: előkerülhetett volna akár a korábban ismertnél sokkal jobb, attól eltérő kézirat is, s akkor egész műve teljességgel érvényét veszítette volna.

Zimonyi felrója nekem, hogy „hosszasan bizonygat[om] azt a közismert dolgot, hogy Sarkel körül árokrendszer és sáncok is voltak.”⁷ Valóban hosszán foglalkozom ezzel a kérdéssel, ámde erre azért volt szükség, mert ennek az ismerete nem tükröződik Zimonyi műveiben. Az Ibn Ruszta szövegében található, általában Sarkelre vonatkoztatott híradás megbízhatósága és jelentősége egyébként független attól, hogy az az eredeti, Dzsaháninak tulajdonítható szöveghez tartozik-e, vagy pedig későbbi betoldás valójában.

Megjegyzéseim kapcsán Zimonyi megemlíti: „a német kiadásban ezek jó részét már figyelembe vettem.”⁸ Ha valaki nyomtatásban megjelentet valamit, azt a továbbiakban természetesen bárki felhasználhatja, föltéve, hogy utal erre, illetve feltünteti a forrását. Ámde Zimonyi ezt egyetlen esetben sem tette meg. Módszerét a tudományos életben a *plágium* szóval illetik.

A vita a tudományos élet elengedhetetlen része, s az eltérő nézetek összehasonlítása, „ütköztetése” ismereteink pontosítását, a tudomány előrehaladását segítik. Úgy vélem, Zimonyi válasza aligha járul hozzá ennek a nemes célnak a szolgálatahoz.

⁵ Zimonyi: *A ÉayhÁnÐ-hagyomány...*, 4. o. (Kiemelés tőlem. – O. I.)

⁶ Zimonyi: *A ÉayhÁnÐ-hagyomány...*, 6. o. (Kiemelés tőlem. – O. I.)

⁷ Zimonyi: *Hamzától...*, 336. o.

⁸ Zimonyi: *Hamzától...*, 331. o.